

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
TEISĖS GRUPĖ

IŠVADA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL SUTIKIMO
REORGANIZUOTI KAUNO NEPILNAMEČIŲ TARDYMO IZOLIATORIŲ-PATAISOS
NAMUS, KYBARTŲ PATAISOS NAMUS IR LUKIŠKIŲ TARDYMO IZOLIATORIŲ-
KALĖJIMĄ“ PROJEKTO (toliau – Projektas)**
(TAP NR. TAP-18-1413; TAIS NR. 18-10122)

Nr.

Vilnius

Įvertinę Projekto atitiktį įstatymams, Vyriausybės nutarimams bei teisės technikos reikalavimams, teikiame šias pastabas ir pasiūlymus:

1. Projektu siūloma reorganizuoti Kauno nepilnamečių tardymo izoliatorių-pataisos namus juos prijungiant prie Kauno tardymo izoliatoriaus, kuriam pereitų visos Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriaus-pataisos namų teisės ir pareigos, ir įstaiga po reorganizavimo vadintųsi – Kauno tardymo izoliatorius.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 3, 5, 6, 7, 8 ir 10 punktuose išdėstyti atvejai, kuriais nuteistieji, kuriems skirtos laisvės atėmimo bausmės, gali būti laikomi tardymo izoliatoriuose. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės vykdo pataisos įstaigos – *pataisos namai, nepilnamečių pataisos namai, kalėjimai, atviros kolonijos*, minėto kodekso 62 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad laisvės atėmimo bausmę vykdančios pataisos įstaigos yra šių rūšių: *pataisos namai, nepilnamečių pataisos namai, kalėjimai, atviros kolonijos ir laisvės atėmimo vietų ligoninės*. Bausmių vykdymo kodekso 77 straipsnyje nustatyta, kad *nepilnamečių pataisos namuose* laisvės atėmimo bausmę atlieka *nepilnamečiai nuteistieji*. Atsižvelgiant į tai, kad Suėmimo vykdymo įstatyme yra išdėstytas **baigtinis atveju**, kuriais nuteistieji gali būti laikomi tardymo izoliatoriuose, sąrašas, o Bausmių vykdymo kodekse nėra numatyta galimybė nuteistiesiems (išskyrus išimtinius atvejus) laisvės atėmimo bausmę atlikti tardymo izoliatoriuose, po reorganizavimo veiksiančiame Kauno tardymo izoliatoriuje toliau laikyti šiuo metu Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriuje-pataisos namuose laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų nebus teisinio pagrindo, ir jie turės būti perkelti bausmę toliau atlikti į kitus **nepilnamečių pataisos namus**.

2. Projektu taip pat siūloma reorganizuoti Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą, jį prijungiant prie Vilniaus pataisos namų, kuriems pereitų visos Lukiškių tardymo izoliatoriaus-

kalėjimo teisės ir pareigos, ir įstaiga po reorganizavimo vadintųsi – Vilniaus pataisos namai. Kaip jau minėta, pagal Suėmimo vykdymo įstatymo 2 straipsnio 1 dalį **kardomoji priemonė suėmimas vykdomas tardymo izoliatoriuose**. Todėl po reorganizacijos veikiančiuose Vilniaus pataisos namuose nebus galimybės laikyti asmenų, kuriems paskirtas *suėmimas*, ir jie turės būti perkelti į tardymo izoliatorių. Sistemškai aiškinant Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 50 straipsnio 3 dalies ir 51 straipsnio 4 dalies, Bausmių vykdymo kodekso 62 straipsnio 1 dalies nuostatas matyti, kad laisvės atėmimo bausmės atlikimas yra siejamas su tam tikra bausmės atlikimo *vieta* – atvirąją koloniją, pataisos namais ar kalėjimu. Teismas bausmės atlikimo *vietą* parenka atsižvelgdamas į kaltininko asmenybę, padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumą. Atkreipiame dėmesį į tai, kad pagal galiojantį teisinį reglamentavimą su pataisos įstaigos rūšimi yra siejama atitinkamoje pataisos įstaigoje laikomų nuteistųjų teisinė padėtis, t. y. pataisos namuose nuteistieji skirstomi į tris grupes – lengvąją, paprastąją ir drausmės, tuo tarpu kalėjimuose laikomi nuteistieji skirstomi į dvi – paprastąją ir drausmės. Dėl šių priežasčių, po Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo reorganizavimo veikiančiuose Vilniaus pataisos namuose laikyti suimtųjų, nuteistųjų, terminuoto laisvės atėmimo bausmėmis, kuriems teismas paskyrė bausmę atlikti kalėjime ir nuteistųjų iki gyvos galvos, kurie nebuvo perkelti į pataisos namus, nebus teisinio pagrindo.

Be kita ko, Bausmių vykdymo kodekso 62 straipsnyje išvardintos pataisos įstaigų, vykdančių laisvės atėmimo bausmę, rūšys. Minėto straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pataisos įstaiga gali vykdyti kelių rūšių pataisos įstaigų funkcijas, taip pat gali vykdyti **vienos iš pataisos įstaigos ir kardomąjį kalinimą vykdančios įstaigos funkcijas**. Atsižvelgiant į tai, Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo visoms teisėms ir pareigoms perėjus Vilniaus pataisos namams, būtų pažeista Bausmių vykdymo kodekso 62 straipsnio 2 dalis.

3. Nors teikime Vyriausybei nurodoma, kad visos šiuo metu veikiančios laisvės atėmimo vietų įstaigos (nepriklausomai nuo pavadinimo) yra įgaliotos vykdyti tiek kardomąją priemonę – suėmimą, tiek arešto ir laisvės atėmimo bausmės asmenims, kuriems bausmę paskirta atlikti kalėjime, pataisos namuose arba atvirojoje kolonijoje, tačiau atkreipiame dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas ne kartą yra pažymėjęs, jog poįstatyminiu teisės aktu negalima pakeisti įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis, nes taip būtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų viršenybė poįstatyminių teisės aktų atžvilgiu (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugpjūčio 21 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimai). Mūsų vertinimu, Projekto nuostatos neatitinka pirmiau išdėstyto įstatyminio reglamentavimo.

Dėl kitų susijusių aspektų:

4. Bausmių vykdymo kodekso 8 straipsnyje nustatytas bausmių vykdymo individualizavimo principas suponuoja valstybei pareigą individualiai vertinti kiekvieną nuteistąjį (ypač tai aktualu nepilnamečiams), atsižvelgti į jo asmenybę, elgesį. Todėl pernelyg didelėse, kelių rūšių pataisos įstaigų funkcijas vykdančiose įstaigose, ne visada bus užtikrinti laisvės atėmimo bausmės vykdymo tikslai. Ypač tai aktualu, turint omenyje, kad pataisos įstaigose vyrauja bendrabutinio tipo nuteistųjų gyvenimo sąlygos. Todėl tikslinga siūlomą Projektą įvertinti ir bausmių vykdymo individualizavimo principo kontekste.

5. Europos Komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (toliau – CPT) savo ataskaitose ne kartą yra pažymėjęs, kad nepilnamečių įstaigose dirbantys darbuotojai turi būti baigę *specialiuosius mokymus* apie darbą su tokio amžiaus asmenimis, mokėti atpažinti patyčių požymius ir žinoti, kaip tinkamai reaguoti bei išvengti tokių incidentų ateityje (2008 m. balandžio 21–30 d. vizito ataskaitos [CPT/Inf (2009) 22] 77 punktas, 2010 m. birželio 14–18 d. vizito ataskaitos [CPT/Inf (2011) 17] 51 punktas, Dvidešimt ketvirtosios bendros ataskaitos [CPT/Inf (2015) 1] 100, 121 punktai). CPT taip pat pabrėžia, kad nepilnamečių, kuriems atimta laisvė, priežiūra yra ypač sudėtinga užduotis. Daugelis iš jų yra patyrę fizinį, seksualinį ar psichologinį smurtą, todėl nepilnamečių įstaigose svarbų vaidmenį turi personalo atranka, tokioje įstaigoje nuolat turi būti specializuoti ugdytojai, psichologai ir socialiniai darbuotojai (Dvidešimt ketvirtosios bendros ataskaitos [CPT/Inf (2015) 1] 119 punktas). CPT nuomone, visi nepilnamečiai, kuriems laisvė atimta dėl to, kad jie yra kaltinami kriminalinių nusikaltimų padarymu ar dėl to nuteisti, turėtų būti laikomi specialiai tokio amžiaus asmenims skirtose pataisos įstaigose, kurių režimas pritaikytas jų poreikiams ir kurių darbuotojai buvo ruošiami dirbti su jaunais žmonėmis (Ištrauka iš Devintosios bendros ataskaitos [CPT/Inf (99) 12] 28 punktas). Reorganizuojant Kauno nepilnamečių tardymo izoliatorių-pataisos namus, būtina įvertinti šias aplinkybes ir atitinkamai patikslinti Projekto lydimąją medžiagą.

6. Atsižvelgiant į tai, kad dėl Projekto priėmimo kilę teisiniai padariniai gali būti reikšmingi kitų teisėsaugos institucijų vykdomoms funkcijoms, Projektą būtų tikslinga suderinti su kitomis suinteresuotomis institucijomis (pvz. Lietuvos Respublikos generaline prokuratūra, Viešojo saugumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir pan.).

Teisės grupės patarėja

Erika Vaivadienė

Teisės grupės patarėjas

Žygimantas Daukša